

Петро ФРИЗ,

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології та мистецької освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) petrfryz@gmail

ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ

У статті розглядається проблема формування етнокультурної компетентності майбутніх хореографів у вищому навчальному закладі. Обґрунтовано передумови і соціально-педагогічні засади етнокультурної компетентності хореографа. Виділено структурні компоненти хореографічної підготовки, які сприяють становленню компетентного і професійного хореографа.

Ключові слова: *етнокультурна компетентність, хореографічне мистецтво, етнокультура, етнопедагогіка, етнопсихологія, хореограф.*

Лит. 8.

Petro FRYZ,

Candidate of Art Studies, Assistant Professor, Department of Cultural Studies and Art education Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) petrfryz@gmail

FORMATION ETHNOCULTURAL COMPETENCE FUTURE CHOREOGRAPHERS

In the article the problem of forming ethnocultural competence of future choreographers in higher educational establishment is examined. Preconditions and socialpedagogical principles of ethnocultural competence of choreographer are reasoned. The structural components of choreographic preparation, that assist becoming of competent and professional choreographer, are distinguished.

Key words: *ethnocultural competence, choreographic art, ethnocultura, ethnopedagogics, ethnopsychology, choreographer.*

Ref. 8.

Петр ФРИЗ,

кандидат искусствоведения, доцент кафедры культурологии и художественного образования Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) petrfryz@gmail

ФОРМИРОВАНИЯ ЭТНОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ХОРЕОГРАФОВ

В статье рассматривается проблема формирования этнокультурной компетентности будущих хореографов в высшем учебном заведении. Обосновано социально-педагогические предпосылки этнокультурной компетентности хореографа. Выделены структурные компоненты хореографической подготовки, которые способствуют становлению компетентного и профессионального хореографа.

Ключевые слова: *этнокультурная компетентность, хореографическое искусство, этнокультура, этнопедагогика, этнопсихология, хореограф.*

Лит. 8.

Постановка проблеми. Очікування суспільства, що стоять наразі перед вищою школою, спрямовані на перехід професійної освіти на новий тип гуманістично-інноваційної освіти, її конкурентоспроможність у європейському та світовому освітніх просторах, формування покоління фахівців, що будуть захищеними та мобільними на ринку праці. Компетентна в певній галузі людина володіє відповідними знаннями, здібностями, які дозволяють їй обґрунтовано висловлювати судження про цю галузь та ефективно діяти в ній. Цілеспрямоване набуття молоддю знань, умінь і навичок, їх трансформація у компетентності сприяє особистісному культурному розвитку молодого фахівця, здатності швидко реагувати на запити часу.

Зміни основних принципів професійної підготовки студентів вищого навчального закладу до етнопедагогічної діяльності, перехід до її пріоритетних цілей і завдань шляхом упровадження сучасних технологій, спрямованих на розвиток особистості – носія неповторної етнокультури, зумовлені особистісно орієнтованою парадигмою в системі освіти України. Відповідно постає завдання створення такої моделі професійної компетентності, гнучкості й високого рівня мобільності майбутніх педагогів до використання етнокультурних здобутків у різних соціокультурних умовах, передусім – у полікультурних[4].

Тож постановка проблеми формування етнокультурної компетентності майбутніх фахівців-хореографів викликана, з одного боку, сучасними пріоритетами щодо змін європейського спрямування в освіті (стандартизація, компетентність, варіативність освіти, КМСОНП), а з другого, – необхідністю зміцнення й гармонізації вітчизняної освітньої системи на основі української національної традиції, поширення власних культурно-освітніх здобутків у світі.

Аналіз досліджень. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх фахівців розглядали В. Байденко, А. Бермус, В. Болотов, Э. Зеер, І. Зимня, А. Маркова, В. Серіков, А. Хуторський, Б. Ельконін та ін. Загальнотеоретичні основи дослідження проблеми професійної компетентності обґрунтовано у дослідженнях зарубіжних та українських учених (М. Аверіна, С. Антоненко, А. Асмолов, Н. Бібік, Є. Бондаревська, Л. Ващенко, Л. Виготський, І. Ільїн, В. Раєвський, Н. Кузьміна, І. Лернер, А. Маркова, В. Матусевич, О. Овчарук, О. Пометун, М. Скаткін, С. Трубачева, А. Хуторський та ін). Дослідження проблеми професійної компетентності фахівців засвідчує, що компетентність поєднує в собі загальнолюдські, професійно значущі цінності, гнучкість професійного мислення, знання, вміння, здатність до самореалізації (Н. Кузьміна, О. Лебедева, Л. Лук'янова, А. Маркова, М. Розов)[1].

Виклад основного матеріалу. Важливою компетентністю майбутнього хореографа є етнокультурна компетентність. Ознаки етнокультурної компетентності є такими: знання історії та особливостей рідної культури, її традицій і звичаїв; ціннісне ставлення до культурного спадку свого та іншого етносів; толерантне ставлення до інших культур та їхніх представників; наявність прагнення до оволодіння вітчизняною і світовою культурною спадщиною; наявність знань про вітчизняне мистецтво та мистецтво інших країн світу. Бути етнокультурно компетентним – означає визнавати принцип плюралізму, володіти знаннями про інші народи та культури, розуміти їхню цінність та своєрідність. Але щоб краще зрозуміти іншу культуру, прилучитися до загальнолюдських цінностей, потрібно, перш за все, знати культуру своєї нації, тобто, як зазначав П. Блонський, «шлях до загальнолюдської культури пролягає через національне виховання» [2, 63].

Етнокультура об'єднує людей, консолідує їхню спільну діяльність, є органічним цілим. Вона формує людину не тільки як вмилу і розумну істоту, але і як носія релігійної, етнічної, міжнаціональної сутності [5, 178]. На думку В. Крисько, основою етнокультурної компетентності спеціаліста є система знань, понять, уявлень про людину як представника етнічної спільноти [6, 2]. Етнокультурна компетентність педагога, за визначенням вітчизняних науковців, – це здатність вчителя-вихователя вільно орієнтуватися у світі значень певної етнічної культури, розуміти мову, „коди”, „шифри” цієї культури і вільно творити рідною мовою. Здатність „читати” мову певної культури проявляється одночасно всередину й назовні цієї культури. Вільно пізнаючи і розуміючи окремі знаки культури, особа при цьому уявляє (свідомо або частіше

підсвідомо) всю їх систему та загальні принципи побудови, організації. Завдяки цьому вона відрізняє „своє” від „чужого” і навчає цьому інших представників спільноти. Етнокультурна компетентність надає вчителю можливість навчити дитину орієнтуватися в навколишньому світі, вільно будувати поведінку всередині відповідної культури й одночасно відчувати її межі, тобто край і початок світу іншої культури. Сформована, вихована у певній етнічній культурі особа сприймає мову цієї культури як само собою зрозуміле явище. У процесі етнізації люди однієї культури засвоюють ту ж заданість бачення світу, той же спосіб його категоризації, систематизації і типізації. На цьому ґрунтується переконаність у природності, нормальності, правильності „нашого способу життя” в широкому розумінні цього слова, у самоочевидності багатьох істин, спільності аксіом. Завдяки цьому в людей однієї культури існує взаємозамінність точок зору, збіг уявлень у головному, тожність засобів інтерпретації природного та соціального світів. Саме у цьому явищі знаходиться основа того, завдяки чому окремі люди відчують себе як „ми”, тобто як ті, хто сприймає і розуміє світ, як я [7, 64-65].

Аналізуючи визначення, наведені різними авторами, ми сформулюємо поняття етнокультурна компетентність хореографа як психолого-педагогічний феномен, що характеризує рівень засвоєння етнокультури спільноти (народу), теоретичну й практичну готовність до трансляції її ціннісних орієнтацій, до реалізації фундаментальних положень українського хореографічного мистецтва як серцевини системи виховання в умовах етнокультурного спрямування діяльності закладів освіти. Отримані дані дозволили виявити соціально-педагогічні засади етнокультурної компетентності хореографа:

- Формування етнокультурної компетентності обумовлюється перебудовою внутрішньої сутності хореографа в духовно-практичній діяльності, безперервним моральним вибором в результаті засвоєння ціннісних орієнтацій етнокультури, оптимальним природовідповідним розвитком всіх сфер особистості: когнітивної, морально-вольової, діяльнісно-практичної, емоційної.

- Етнокультурна компетентність характеризується рівнем засвоєння хореографом знань про танцювальне мистецтво етносу, інтеріоризації його цінностей, засад, сенсу буття, теоретичної й практичної готовності до трансляції цінностей, що мають яскраво виражену гуманістичну спрямованість, в практичній хореографічній діяльності.

- Етнокультурна компетентність дає змогу хореографу впроваджувати в професійній діяльності фундаментальні положення вітчиз-

няної хореографії, оптимально враховуючи етнокультурні і етнопсихологічні особливості одиниць спільноти.

Рівень сформованості етнокультурної компетентності залежить від соціокультурних і психолого-педагогічних передумов, які впливають на процес формування етнокультурної компетентності хореографа. Посилаючись на теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної, етнопедагогічної літератури і власний практичний досвід роботи в цьому напрямку, вважаємо доречним подати передумови формування етнокультурної компетентності хореографа такими блоками:

- етнокультурна ідентифікація хореографа;
- включення в творчу діяльність через „занурення” в світ хореографічного мистецтва;
- етнокультурна теоретична підготовка майбутніх хореографів як основа готовності до здійснення етнокультурного виховання.

Перша передумова формування етнокультурної компетентності педагога – етнічна ідентифікація. Етнічна ідентифікація є результатом процесу етнічної соціалізації (етнізації) й означає усвідомлення індивідом своєї етнічної належності, прийняття статусу та ролей цієї етнічної спільноти. Маркерами етнічної самоідентифікації є: 1) зовнішні орієнтири-стимули (етнотип, мова; культура, родина; відчуття „малої батьківщини”; спільність традицій, звичаїв; епос, історія етносу; відомі предки); 2) внутрішні орієнтири: самовідчуття, самопочуття в даному етносередовищі; внутрішньо етнічна близькість; емоційний зв’язок з етнічною спільнотою; особистий вибір-рішення [3]. Умовами підсвідомого засвоєння особою менталітету етносу є: досконале знання рідної мови; етнічна концепція особистості і її виховання; національна самосвідомість, що проявляється в національній ідентифікації, у формуванні уявлень про типові риси своєї етнічної спільноти, її цілісності; в усвідомленні спільності історичного минулого, уявлень про рідну культуру [7].

Поетапне включення в творчу діяльність шляхом „занурення” у світ хореографічної культури — друга передумова формування етнокультурної компетентності хореографа. Ми розглядаємо творчу діяльність як особливий вид діяльності, спрямованої на передачу від старших поколінь молодшим нагороджених людством культури і досвіду, створення умов для особистісного розвитку (І. Ісаєв, А. Міщенко, В. Сластьонін та ін.).

Третьою передумовою формування етнокультурної компетентності хореографа ми вважаємо теоретичну підготовку студентів у галузі на-

родної хореографії, етнопедагогіки й етнопсихології як основи готовності до здійснення етнокультурного виховання.

Розглядаючи хореографічну підготовку як професійно важливу властивість і стійку характеристику особистості, виділимо в її структурі такі компоненти:

- мотиваційний (позитивне ставлення та інтерес до українського хореографічного культури);
- орієнтаційний (знання і уявлення про особливості і умови хореографічної діяльності в сучасній національній системі освіти);
- операційний (володіння технологіями організації процесу навчання хореографічному мистецтву в мистецьких закладах);
- вольовий (самоконтроль, вміння управляти своїми діями, відповідальність);
- оціночний (самооцінка своєї професійної підготовки, відповідність процесу вирішення професійних задач і ситуацій оптимальним зразкам) [8].

Теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної та мистецької літератури з проблем формування етнокультурної компетентності майбутнього хореографа дозволяє зробити такі **висновки**:

1. У наукових працях і психолого-педагогічних дослідженнях створена наукова основа для вивчення теоретичних основ формування етнокультурної компетентності майбутнього педагога.

2. Формування етнокультурної компетентності майбутнього хореографа повинно бути основою сучасної системи мистецької освіти, оскільки потребує негайного розв'язання суперечності між потребами суспільства в хореографах – носіях і трансляторах досягнень етнічної й загальнолюдської культур і низьким рівнем сформованості їхньої етнокультурної компетентності. Проведене дослідження дозволило охарактеризувати основи етнокультурної компетентності майбутнього хореографа:

- формування етнокультурної компетентності обумовлено процесом оновлення внутрішньої сутності студента шляхом занурення у творчу практичну діяльність; безперервний моральний вибір, побудований на ґрунті цінностей етнокультури;

- етнокультурна компетентність характеризується якістю засвоєння особливостей національного хореографічного мистецтва, інтеріоризації його цінностей, основ і сутності, теоретичної і практичної готовності хореографа до трансляції цих цінностей в практичну мистецьку діяльність. Вивчення студентами історико-типологічних особливостей українського хореографічного мистецтва сприятиме поглибленню,

розширенню, конкретизації теоретико-методичних засад дисциплін (український народний танець, мистецтво балетмейстера), уможливити інтегроване вирішення педагогом завдань навчальної дисципліни і практичної підготовки студентів, набуття майбутніми педагогами професійно спрямованої компетенції впровадження українських традицій в освіту. Реалізація змісту навчальних програм є реальним фактором формування професійної майстерності та етнокультурної компетентності хореографів, оскільки привертає їхню увагу до актуальних проблем національної культури і вчить практично вирішувати її на національному ґрунті.;

• етнокультурна компетентність дає можливість реалізувати в професійній діяльності основні положення народної танцювальної культури, обов'язково враховуючи етнопсихологічні особливості представників різних етнічних спільнот.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Блонский П.П. Избранные педагогические и психологические сочинения : в 2 т. / под ред. А.В. Петровского. – М. : Педагогика, 1979. – Т. 1. – 304 с.
2. Боровиков Л.И. Этнокультурная компетентность социального педагога и социального работника – М., 1993.
3. Вища освіта України і Болонський процес / за ред. В. Г. Кременя ; авт. кол. : М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – Тернопіль, 2004. – 384 с.
4. Дьяченко М.І., Кандилович А.А. Психология высшей школы. – Минск, 1981. – 383 с.
5. Маєвська Л.М. Особливості формування етнокультурної компетентності майбутнього педагога в контексті глобалізаційних зрушень // Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/>
6. Мала енциклопедія етнології / НАН України. Інститут держави і права ім. В.М.Корецького; Редкол.: Ю.І.Римаренко та ін. – К. : Довіра : Генеза, 1996. – 942 с.
7. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI ст./ Авт.кол. : В.Литвин, В.Андрущенко, А.Гуржій та ін. – К.: Навчальна книга, 2004. – Кн.2 : Освіта і наука : творчий потенціал державо- і культуротворення. – 672 с.
8. Проблемы этнологии и этнопедагогики : Материалы международной научно-практической конференции. – Вып. 8. – Новосибирск, 1999. – 183 с.

REFERENCES

1. Vyshcha osvita Ukrainy i Bolonskyi protses / za red. V. H. Kremenia ; avt. kol. : M. F. Stepko, Ya. Ya. Boliubash, V. D. Shynkaruk, V. V. Hrubinko, I. I. Babyn. – Ternopil, 2004. – 384 s.
2. Blonskii P.P. Izbrannye pedahohycheskiie u psikhohohycheskiie sochineniia : v 2 t. / pod red. A.V. Petrovskoho. – M. : Pedahohyka, 1979. – T. 1. – 304 s.

3. Maievska L.M. Osoblyvosti formuvannia etnokulturnoi kompetentnosti maibutnoho pedahoha v konteksti hlobalizatsii nykh zrushen // Rezhym dostupu: <http://eprints.zu.edu.ua/>

4. Naukovo-osvitnii potentsial natsii: pohliad u XXI st./ Avt. kol. : V. Lytvyn, V. Andrushchenko, A. Hurzhii ta in. – K. : Navchalna kniha, 2004. – Kn.2 : Osvita i nauka : tvorchyi potentsial derzhavo- i kulturotvorennia. – 672 s.

5. Problemy etnologii i etnopedahohiky: Materyaly mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii. – Vyp. 8. – Novosibirsk, 1999. – 183 s.

6. Borovikov L.Y. Etnokulturnaia kompetentnost sotsialnoho pedahoha i sotsialnoho rabotnika – M., 1993.

7. Mala entsyklopediia etnoderzhavoznavstva / NAN Ukrainy. Instytut derzhavy i prava im. V.M.Koretskoho; Redkol.: Yu.I.Rymarenko ta in. – K.: Dovira: Heneza, 1996. – 942s

8. Diachenko M.I., Kandibovich A.A. Psykhologhiia vysshei shkoly. – Minsk, 1981. – 383 s.